د. ڕەئوف عوسمان: من دەترسم ئەم خولە کە لەڕووی چەندێتییەوە کەمتردەبین، لەڕووی چۆنێتیشەوە لاوازبین

سازدانی هاوڕێ کەریمی: لەم چاوپێکەوتنەدا، د. ڕەئوف عوسمان ـ ئەندامی پەرلەمانی عێراق لەسەر لیستی هاوپەیمانی کوردستان، باس لە کارەکانی چوار ساڵی ڕابردووی پەرلەمانتارانی کورد دەکات لە بەغدادو ئەگەرەکانی داهاتووش تاووتوێدەکات. پێشیوایە خولی داهاتووی پەرلەمان خولێکی دژواردەبێت بۆ کورد...

چاوی خەڵك: چوار ساڵی ڕابردووی کارەکانی پەرلەمانی عێراق و لیستی هاوپەیمانیی کوردستان چۆن هەڵدەسەنگێنن؟

د. ڕەئوف عوسمان: هەموو کارەکانی پەرلەمان چ لیستی هاوپەیمانی و چ لیستەکانی دیکە تاقیکردنەوەیەك بوو، هەموو تاقیکردنەوەیەکیش لایەنی پۆزەتیڤی تێدایە کە سەرکەوتنە و لایەنی نێگەتیڤیش هەیە، دەتوانم بڵێم بە شێوەیەکی گشتی هەندێك سەرکەوتن بەدەستهاتوون و مەرج نییە کە سەد دەر سەد بە دڵی ئێمە بووبێت، بەڵام کاتێك دەگەینە ئەو ئەنجامە، بەشێکی پەیوەندیی بە لایەنی بەرامبەرەوە هەیە، ئێمە کە دەمانویست یاسایەك دەرکەین کە لە بەرژەوەندیی گەلانی عێراق و بەرژەوەندیی کورد بێت بێگومان لایەنەکانی دیکە نەیانهێشتووە.

چاوی خەڵك: ئەو سەرکەوتنانە چین، لە کاتێکدا کە کێشە هەستیارەکانی وەك مادەی ١٤٠ و پێشمەرگە و بودجە و یاسای گاز و نەوت و چەندین کێشەی دیکە چارەسەر نەکراون؟

د. ڕەئوف عوسمان: ئێمە توانیمانە ١٣ بڕیای مەجلیسی سەورە هەڵوەشێنینەوە، کە ئەو بڕیارانە پیلانی زۆر ترسناکی تێدا بووە کە هەندێکی پەیوەندی بە سەڵاحیاتی هەندێك بەرپرس و ڕەهاکردنی دەستی موخابەراتەوە هەبوو.

جگە لەوە ئەو کۆدەنگییەی کە لە ناو هاوپەیمانیی کوردستاندا هەبووە جۆرێك لە هێزی مەعنەوی دابوو بە کورد، شیعە پەرشو بڵاو بوون، سوننەش هەروا؛ ئەوەش جۆرێك لە سایکۆلۆجیەتی هێز لای لایەنی بەرامبەر دەردەخات، یەکهەڵوێستی ئەوە دەردەخات کە کورد کێشەیەکی نەتەوەیی هەیە و لایەنەکانی دیکە کێشەی مەزهەبیو حکومییان هەیەو کێشەی نەتەوەیی بەهێزترە، هەندێك بابەت دژی کورد بوون نەمانهێشتووە بڕواتو هاوپەیمانیی کوردستان هەمیشە یارمەتییو پاڵپشتی ئەو یاسایانە بووە کە دیموکراسی بەهێزدەکەنو دەنگی بۆداوە، بۆ وێنە یاسای دامەزراوەی شوهەدا و یاسای خانەنشینیو یاسای مافەکانی ژنان. ئێمەی کورد سەرکەوتنمان لە بەهێز بوونی دیموکراسیدایەو ئەگەر حکومەت بەرەو دیکتاتۆری بڕوات ئێمە هیچمان بۆ ناکرێت.

سەبارەت بەو کێشانەی کە باستکرد ئەوانە هەندێکی پەیوەندیی بە لایەنی جێبەجێکارەوە هەیە، بۆ وێنە یاسای نەوتو گاز یاسایەکی زۆر گرنگە، هەندێك فراکسیۆن دەیانەوێت دەسەڵات لە هەرێمی کوردستان بسێننەوەو نەتوانێت هیچ مامەڵەیەك بە نەوتو گازەوە بکات و دەڵێن موڵکی حکومەتی مەرکەزییە و دەبێت پابەندبین بەوانەوە، ئێمە نەمانهێشتووە بەو ئاراستەیە دەرچێتو ئەوەی ئێمەش ویستومانە ئەوان نەیانهێشتووە بۆیە بە پەکخراوی ماوەتەوە، ئەمە جۆرێکە لە بەرەنگارییکردن.

بۆ بودجە و ١٧% دەبێت بشتببەسترێت بە سەرژمێری لە عێراقدا، لە ساڵی یەکەمدا بە ڕێژەی ١٧% دانراوەو ئەوە بووە بەعورفو زۆرجار عورف تامی یاسا دەدات، تائێستا وابووەو ئەمساڵ و ساڵی پار جۆرێك لە گۆڕانکاریی بەسەردا هات و نازانم لەبەرژەوەندیی ئێمە دەکەوێتەوە یان نا، ئەوە سەرژمێری یەکلاییدەکاتەوە، بۆ وێنە دەڵێن ١٧% دەدەین، بەڵام ئەگەر کەمتر بوو ئەوا لێتاندەستێنینەوەو ئەگەر زیاتر بوو بۆتان زیاددەکەین.

مادەی ١٤٠ مادەیەکی گرنگەو ئەم مادەیە پێویستی بە کاری زیاترەو ئێمە پێمانوایە ئەو مادەیە لەپەرلەمان دەرچووەو دەنگی بۆ دراوە، نابێت بخرێتەوە پەرلەمان، بەعسییەکانو شوڤێنییەکان دەڵێن کاتی بەسەر چووەو کاری پێناکرێت، وەڵامی ئێمە ئەوەیە ئەگەر قەرزبدەیت بەیەکێك بۆ ساڵێكو نەتوانێت لەو ساڵەدا بیداتەوە، ئایا قەرزەکەی تۆ دەفەوتێت؟ بێگومان نا، ئێمە پێداگریدەکەین لە سەر مادەی ١٤٠..

بەڵام ئەوەمان لەبیرنەچێت لەلای کوردەوە کەمتەرخەمی بۆ جێبەجێکردنی کراوە، بەتایبەت لەلایەن لیژنەکانەوە، ئەو کەسانەی کە بۆ لیژنەکان دانراون دەبێت خەڵکێکی تایبەت بن و تەرخانبکرێن بۆ جێبەجێکردنی مادەی ١٤٠، بەڵام ئێستا وانییە، هەرکەس کاری خۆی هەیەو مادەی ١٤٠ وەك پاشکۆ کاری بۆ دەکرێت، یەکێك کە وەزیر بێت، ناتوانێت وەزارەتەکەی بەجێبهێڵێتو بێت کار بۆ مادەی ١٤٠ بکات، مەگەر ئەوەی کاتی زیادەی هەبێت. ئەوە یەکێك لە هۆکارەکانە، حکومەتی بەغدا ٢٠ ملیۆن دیناری داناوە بۆ ئەو عەرەبانەی دەڕۆنەوە، حکومەتی هەرێمیش دەیتوانی ١٠ ملیۆن تەرخانبکات کە دەبووە ٣٠ ملیۆنو تەماحێکی زیاتری دەخستە بەردەمیانو ئەوانیش زووتر دەڕۆشتنەوە، حکومەت ئەو پارەیەی هەیەو ئەوەش جۆرێکە لەکەمتەرخەمی کە هیچ هەوڵێکیتری نەداوە کە لە ڕێگەیترەوە ئەو کێشەیە چارەسەربکات.

شوێنە جێناکۆکەکان ئێستا یەك لەسەر سێی کوردستانە و ئەگەر بگەڕێتەوە سەر کوردستان پانتایی کوردستان زۆر زیاددەبێتو پانتایی حکومەت زیاددەبێت، ئەو شوێنانە سامانی سروشتیی وەك نەوتو گازی زۆر تێدایەو ئەمەش سەرەتایەکە بۆ دروستبوونی حکومەتی کوردی، ئەمە ترسێکی گەورەیە لەبەردەم دژەکانی ئێمەدا، کە دوو جۆرن: یەکەمیان عەرەبە شوڤێنییەکانو ئێستا بەداخەوە برا تورکمانەکانیان ڕاکێشاوە، هەروەها دژەکانی دەرەوەی عێراق کە دەکاتە ئەو وڵاتانەی کوردی تێدایەو دەترسن ئەگەر پانتاییو دەسەڵاتی هەرێم زیاد بکاتو ببێت بەدەوڵەت ببێتە تیشکێك بۆ پارچەکانی دیکە بۆیە هەموو هۆکارێك بەکاردێنن بۆ ئەوەی جێبەجێنەکرێت.

حەز دەکەم شتێکیتر بڵێم کورد هەڵسوکەوتی لەگەڵ تورکمانو عەرەبەکانی کەرکوك گوماناوی بووەو بەپێی دەستور نەبووە، بە تایبەت تورکمانەکان، دروستکردنی حیزبی کارتۆنی تورکمانیو عەرەبی کە بەپارەی ئێمە بچێت بەڕێوە ئەنجامینابێت، تورکمانەکان پێماندەڵێن ئێوە ئەو سیاسەتی سەدام دووبارەدەکەنەوە کە حیزبی بۆ کوردەکان دروستدەکرد وەك جاشەکانو ئێستا کورد هەمان هەڵوێستی بەرامبەر تورکمان هەیە، ئەوان ئەوەیان بە من وتووە.

چاوی خەڵك: ئێوە پێتانوایە لایەنی جێبەجێکار هەڵنەستاوە بە چارەسەری ئەو کێشانە، ئەی ئێوە بۆ لەپەرلەمان هیچ کارتێکی فشارتان بەکارنەهێناوە تا لایەنی جێبەجێکار چارەسەری ئەو کێشانە بکات، بۆ وێنە کاتێك سوننە ویستی مالکی لابات، بۆ کورد لەبەرامبەر پشتگیری بۆ مالکی داوای هیچی نەکرد؟

د. ڕەئوف عوسمان: بێگومان دەبوایە ئەو کارە بکرایە، سیاسەت دانوسانەو شتێك دەدەیت و شتێك وەردەگرێتو سیاسەت خۆڕاهێنانە لە گەڵ گۆڕانکارییە خێراکان، پێویست بوو ئەو کاتەی سوننەکان کشانەوەو سەدرییەکانو مەجلیسی ئەعلا خۆی کشاندەوە دەمانتوانی بڵێین بە مەرجێك ناکشێینەوە کە ئەومان بۆ بکەیت، بەڵام ئەو

زیرەكییە سیاسییەمان نییەو هەندێك وابیر دەكەنەوە كورد ئەم ڕێژە كەمەی لەحكومەتدا ببێت باشترە تا بوونی نەبێت، پێموایە كورد دەبێت چاوبخشێنێتەوە بە هاوپەیمانییەكانیدا، بە بۆچوونی من ئەوەندەی چاودێری هەڵسوكەوتەكانم كردووە، ئەوە سەلماوە كە كورد هاوپەیمانی ستراتیجی نەبووە و دەبێت هاوپەیمانییەتیەكانی بۆ قۆناغێك بێت. ئێمە یاسای بەكارهێنانی زمانمان پێشكەشكرد كە مافێكی دەستوورییە و عەرەبەكان پێیاندەوتین بە زۆر دەتانەوێت بمانكەن بە كورد، ئیتر ئەوە هەڵوێستی ئەوانە.

چاوی خەڵك: چاودێرانی سیاسیی پێیانوایە بەرپرسانی كوردو ئەندامانی پەرلەمان لاوازبوونو لەئاست ئەو شەڕەدا نەبوون كە لەبەغدا دەكرا؟

د. ڕەئوف عوسمان: ئەو لاوازییە بۆ سێ هۆكار دەگەڕێتەوە، یەكەم حكومەتی هەرێم ١٠٠% لە پشت هەموو پرۆژەكانی ئێمەوە نەبووەو هەماهەنگییەكی ڕێكوپێك نەبووە لەبەینماندا كە ئەوان هەفتانە كۆبوونەوە لەگەڵ ئێمەدا بكەن و تەوجیهاتو ڕێنماییو زانیاریی بۆ ئێمە بنێرن و پرۆگرام دانێینو سیستماتیك كاربكەین، دەبوو هەموو هەفتەیەك بەرپرسانی كورد بهاتنایە بۆلای ئێمە، پێویست بووە پەرلەمانتارانی هاوپەیمانی كوردستان بەلایەنی كەمەوە مانگی دوو جار كۆبونەوەیان لەگەڵ لایەنی جێبەجێكاری كورد لەحكومەتی عێراقدا بكردایە.

ئێمە حەوت وەزیر و جیگری سەرۆك وەزیرانو بیست تا سی ڕاوێژكار و دەیان بەڕێوەبەری گشتییمان هەیە، ئەوان جێبەجێكارنو ئێمە یاسا دانەرینو ئێمە هیچ كۆبونەوەیەكمان نەبووە بۆ ئەوەی كارەكانمان بە ڕێكوپێكی بڕوات. هۆكارێكی دیكە ئەوە بوو لایەنی بەرامبەرمان زۆر توندوتیژ بوون لەگەڵماندا، لەكاتی تەنگانەدا یەكیاندەگرتو ئەوانەی لە ٢٢ تەموز دژی ئێمە دەنگیاندا هاوپەیمانەكانمان بوونو ئەوە خەتای ئێمە نییە و ژمارەكەشمان ئەوەندە نییە كە خۆمان یاسا دەركەین، دەتوانین شت تێكبدەین، ئەویش هەموو جارێك نا، لەپەرلەمانی داهاتودا شیعەكان دەتوانن خۆیان ٥٠+١ بنو یاسا دەركەنو لەگەڵ سوننە سێ لەسەر یەك پێك بێنن، ئەوە خاڵێكی لاوازە بۆ ئێمەو ڤیتۆ نامێنێت ئەوەش لاوازییە.

چاوی خەڵك: واتا لە خولی داهاتوودا پێگەی كورد لاوازتر دەبێت لە ئێستا؟

د. ڕەئوف عوسمان: دەبێت پابەندبن بە بنەمای تەوافق، چونكە لەخولی داهاتوودا بەتەوافق نەبێت كارەكانمان ناڕوات، مالكی زۆرجار داوادەكات زۆرینەو كەمینە هەبێتو حكومەت وا دروستبكرێت ئەوە بۆ وڵاتێك دەبێت كە هەمووی یەك نەتەوە بێت و ئەگەر زۆرینە لایەنی كەمینە بچەوسێنیچتەوە ئەوە دیموكراسیەت نییە.

چاوی خەڵك: ئەگەر زۆرینە لەگەڵ تەوافق نەبێت كورد چ ڕێگاچارەیەكی هەیە؟

د. ڕەئوف عوسمان: دەبێت هەوڵبدات لەسەر بنەمای تەوافق بمێنێتەوە، ئەگەر نا دەبێت داوای دروستكردنی لیژنەیەكی باڵا بكرێت لەسەر بنەمای تەوافقو كۆمەڵێك یاسای خۆی هەبێتو پشتبەستێت بەو مادانەی كە دەسەڵاتی هەرێم بەهێزدەكاتو لیژنەیەكی سیاسی دروستبكات كە بنەمای تەوافق بە جوانی بەرێت بەڕێوە، تەوافق بۆ ئێمە لەبەغدا زۆر باشەو دەبێت سوور بین لەسەر تەوافقو لیژنەیەك بەناوی تەوافق یا یەكخستنی نەتەوەكان دابنرێت كە كار بۆ بنەمای تەوافق بكات.

چاوی خەڵك: لەچوار ساڵی ڕابردوودا ئێوە چەند جار لەگەڵ بەرپرسانی كورد كۆبوونەتەوە لە بەغدا و هەرێمی كوردستان؟

د. ڕەئوف عوسمان: : ئێمە چەند جارێك لەگەڵ بەڕێز مام جەلال دانیشتووین، لەگەڵ بەڕێز كاك مەسعود پێموایە دوو یا سێ جار كۆبووینەتەوە، بەڵام لەگەڵ وەزیرەكان و لایەنی جێبەجێكار كۆبوونەوەمان نەكردووە، جگە لەوەی بە شێوەی شەخسی یا بە تەلەفۆن پەیوەندییمان كردووە، بەڵام بە ڕەسمی هیچ كۆبوونەوەیەكی سیستماتیك وەك لۆبییەكی كوردی یا مەجلیسێك لە بەغدا بۆ دەستنیشانكردنی سیاسەتێكی تایبەت بۆ بەڕێوەبردنی پرۆگرامێكی نەتەوەیی و زیاتركردنی دەسەڵاتی هەرێم نەكراوە.

زۆر جار ئێمە داوامانكردووە، بەڵام ئەوان نەیانویستووەو ئەوە كێشەیە، بۆ وێنە دوو جار بەڕێز سەربەست بامەڕنی، كە جێگری وەزیری ڕۆشنبیریی بووە و ئێستا بەڕێز فەوزی حەریری-یە، تائێستا بیریاننەكردۆتەوە كە یاسایەك دارێژن بۆ زمان، ناچار ئێمە خۆمان لەگەڵ كاك خالید شوانی یاسایەكمان گەڵالەكردووە و داومانەتێ كە بەكۆمەڵێك قۆناغدا ڕویشتووە، ئەگەر كاربەدەستە كوردەكان ئەوەیان بكردایە ئێمە یاساكەمان بەڕێوەبردبوو.

لەبەر ئەوە دەبێت لێپرسینەوە هەبێتو مافو ئەرك دیاریبكرێت، دەبێت هەر وەزیر و جێگری وەزیر و بەڕێوەبەرێك كە لە كوردستانەوە دانرا دەبێت بیر لەوەبكاتەوە ئەو شوێنەی ئەوی لێیە تاچەند بەشی كوردی تێدایەو چی بكات ئەو بەشە كوردییە ڕاكێشێت، بۆ وێنە بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری كوردی هەیە لە بەغدا كە دەتوانێت كتێب و گۆڤار و ڕۆژنامەی چاپ و بڵاوبكاتەوە و چەندان كۆڕو سمینار بگرێت.

چاوی خەڵك: ئێوە وەك ئەندامی پەرلەمان بۆ بەدواداچوونتان بۆ ئەوانە نەدەكر، نەتاندەتوانی لێپرسینەوە لە بەرپرسە كوردەكان بكەن؟

د. ڕەئوف عوسمان: من جارێك لەسەر وەزیرێكی كورد قسەم كرد پێیخۆشنەبوو، بەڕێز بەیان دزەیی، هاتە بەردەم پەرلەمان باسی كومەڵێك پرۆژەی نیشتەجێبوونی كرد كە لە ناسریەو عەممارەو بەغدا كراوە، من وتم هەندێك ناوچە هەن بەر سیاسەتی تەعریب كەوتوونو بەهۆی شەڕی ئێرانو عێراقەوە پشتگوێخراون وەك خانەقینو مەندەلیو جەلەولاو چەندین شوێنیتر، بە چ حەقێك خزمەتی ئەوێت نەكردووە ئایا كامیان پێویستیان پێیەتی؟

ئەمە كوردیشە و دواتر پێیناخۆش بوو من لەسەر ئەو قسەم كردووە، ئەوە كوردە و كار بۆ كەركوك ناكات بۆ بۆ موسڵی نەكردووە، عەرەبەكان دەیانوت كە بۆ لۆمەی ئێمە دەكەی ئەوە لەخۆتانە هیچی بۆ نەكردوون، ئەوانەش وایكرد كورد لە بەغدا دەنگ نەهێنێت هەموو وەزیرێك دەیتوانی ٢٠٠ بۆ ٣٠٠ كوردی بەغدا دابمەزرێنێت بۆ نەیانكرد و لایەنەكانی دیكە كردیان.

چاوی خەڵك: باس لەوە دەكرێت كە ئامادە نەبوونی پەرلەمانتاران بەشێك بوو لە سستی كارەكانی پەرلەمان، ئێوە هەمان بۆچوونتان هەیە؟

د. ڕەئوف عوسمان: من پێموایە پێویست بوو ئامادە نەبوونی پەرلەمانتاران و غیاباتیان بكرێتە لیستێكو بنێردرێت بۆ لایەنی پەیوەندیدار، كە مەكتەبی سیاسی حیزبە یا هەر شوێنێكیتر و ئەوان لێپرسینەوەیان بكردایە، بۆ ئەوەی ئێمە لاواز نەبین، جاری وا هەیە بە دەنگێك دەدۆڕێیت، پێموایە بۆ پەرلەمانی داهاتوو پێویستە لیژنەیەك دروستبكرێت، نازانم حیزب یا پەرلەمان یا حكومەت دروستیدەكات و بە یاسا ڕێكبخرێت، ئەو لیژنەیە

ڕێگا دابنێت بۆ پەرلەمانتارانو بۆ لێپێچینەوە لە هەموو کەموکوڕییەکانی پەرلەمانو بۆ ڕێکخستنی پەیوەندییەکانی هەرێمو دەترسم ئەم دەورەیە کە لەڕووی چەندێتییەوە کەمتر دەبین لەڕووی چۆنێتیشەوە لاواز بین، بۆیە پێویستە ئەوانەی کاندیدکراون کەسانی ئازا بن و هەست بە بەرپرسیاریەتی بکەن و زیرك بن، نەك تەنها دابنرێن بۆ دەنگدانو هۆڵەکە پڕکەنەوە.